

DEN VÄXANDE FATTIGDOMEN I INDIEN -

Skiss till en analys av Indiens
utvecklingspolitik

Göran Djurfeldt
Staffan Lindberg

1975 08 28

Resultatvärdering 19

I FÖRORD

Det är inte lätt att kortfattat beskriva situationen i något land. Beträffande Indien är det svårare än för andra länder. Vår bild blir lätt fragmentarisk eller alltför speciell. Svårast för en utomstående är förmodligen att tillägna sig de fattiga människornas perspektiv. I Indien finns det tiotals miljoner människor som fått sin situation väsentligt förbättrad sedan självständigheten. Det är bland dessa tiotals miljoner som vi som utlänningar oftast får våra kontakter och vårt perspektiv. I den analys av Indien som SIDA gjorde 1972 finns försök att vrida perspektivet så att det skulle belysa situationen för dem som inte fått det bättre. Det gäller ju inte tiotals miljoner utan majoriteten, hundratals miljoner indier.

Föreliggande sammanfattning av situationen har beställts för att ge en samlad och översiktlig bild av utvecklingen i Indien utifrån den fattiga majoritetens perspektiv. En analys av situationen för Indiens fattiga på 15 sidor blir med nödvändighet ganska svepande. Författarna går inte in på krig, torka och översvåmningskatastrofer. De skisserar en bild av landets problem med utgångspunkt från produktionsförhållandena inom jordbruket. Utrymmet medger inte utförliga belägg och reservationer och specificeringar. Författarna framlägger i höst doktorsavhandlingar om fattigdomens utveckling i Indien. I deras mångåriga forskning har bl a ingått ett års forskning på platsen i en sydindisk by. Litteraturhänvisningar har fogats till denna sammanfattning för att göra det möjligt för den intresserade att gå djupare in på olika delar av analysen.

Lennart Wohlgemuth

II FÖRSÄMRINGEN AV DET INDISKA FOLKETS LEVNADSSTANDARD

År 1971 visade de indiska statistikerna Dandekar och Rath hur det indiska folkets levnadsstandard försämrats under det senaste decenniet. Det officiellt definierade existensminimum, "fattigdomsgränsen", för lantbefolkningen är 15 rupees per person i månaden i 1960/61 års priser. Under perioden 1960/61 till 1968/69 steg den andel av lantbefolkningen som levde under fattigdomsgränsen från 38% till 54%. 1) Stadsbefolkningen upplevde en liknande urholkning av sin levnadsstandard. Det penningmässiga uttrycket för levnadsstandarden är användbart för att uttrycka förändringar, men det säger inte mycket om den faktiska levnadsnivå som en viss penningmängd möjliggör.

1. Levnadsnivåer i en sydindisk by

I byn Thaiyur i delstaten Tamil Nadu räcker befolkningens inkomst nätt och jämnt till för att köpa 600 gram ris per vuxen och dag. En vuxen behöver ca 600 gram ris, eller något mindre vete, för att uppnå en kritisk gräns på 2 200 kcal. Även om man inte äter något annat än spannmål, får man vid denna konsumtionsnivå i sig tillräckliga mängder av proteiner och andra näringsämnen för att undvika allvarlig felnäring. 2) Det skulle krävas en månadsinkomst på ca 17.50 per vuxen (här räknat i 1969/70 års priser) för att komma över den kritiska gränsen. Eftersom halva befolkningen har mindre så kan den fattigaste delen av befolkningen inte undvika allvarlig felnäring ens om den använder hela sin inkomst på mat. De fattiga äter i verkligheten en ganska stor mängd ris (ca 500 g per vuxen och dag) kompletterat med små mängder grönsaker och fisk; och det verkar som om de gjorde det bästa av sin miserabla situation.

1) Bardhan 1973. Namn och årtal hänvisar här och i fortsättningen till litteraturförteckningen i slutet av uppsatsen.

2) Sukhatme 1970

Näringsproblemet förvandlas ofta till ett proteinproblem. Många indiska näringsforskare har opponerat sig mot denna prioritering av proteinet. De har visat att kroppen först måste täcka sitt energi- eller kalori-behov för att kunna tillgodogöra sig proteinet. Det betyder att en undernärld person (med för liten konsumtion av kalorier) i stor utsträckning förbränner de proteiner han får i sig, i stället för att använda dem som cellbyggnadsmaterial. Att förstärka en kalorifattig kost med proteinkoncentrat, som ofta föreslås, löser därför inte näringsproblemet. För en sammanfattande presentation se Jonsson 1975.

Studier av kost och hälsotillstånd pekar på en allvarlig brist på kalorier, proteiner, järn, A-, B- och C-vitaminer. Ändå använder den fattiga delen av befolkningen 80-90 procent av sina inkomster på mat. Det spelar alltså ingen roll hur de betar sig, de har ingen möjlighet att undvika under- och felnäring och den dåliga hälsa som det medför. Medicinska data visar att ung. 3/4 av all sjuklighet är direkt eller indirekt orsakad av under- eller felnäring.

Eftersom det är så problematiskt att tillfredsställa det grundläggande behovet av föda, blir all annan konsumtion med nödvändighet undermålig.

De flesta lever i lerhus taktäckta med palmblad. Dessa utgör ett dåligt skydd under monsunperioden, då väta och kyla skapar ytterligare hälsorisker. Bristen på kläder ökar dessa risker och skapar hygieniska problem, som förvärras av allvarliga brister i den offentliga miljön. En utarmad befolkning skapar ingen större efterfrågan: Fotogen, kläder och enkla husgeråd är de enda industriprodukter som används dagligen. Byn Thaiyur verkar vara representativ för tillståndet på den indiska landsbygden, men levnadsnivån är troligen lite bättre än genomsnittet. 4)

Det bör tilläggas att alla inte är lika fattiga. I Thaiyur som i alla andra byar finns en liten grupp som lever i välfärd. I de 14 rikaste procenten av hushållen var månadsinkomsten per vuxen något över 100 rupees 1969/70, d v s fem gånger så stor som i den fattigaste halvan av befolkningen. Denna inkomst möjliggör en konsumtion av tillräckliga mängder spannmål och dessutom av högvärdiga näringsämnen såsom baljväxter (s k "pulses"), grönsaker, frukt, mjölkprodukter, olja, kött, fisk och ägg. Den ger möjlighet till en god bostadsstandard, bra kläder, etc. Den välbärgade sjunde delen av befolkningen skapar en lika stor efterfrågan på industriprodukter som hela den övriga befolkningen. De konsumerar vad som med indiska mått mått måste räknas som lyxprodukter: radioapparater, cyklar, klockor, möbler, finare tygsorter, etc. De förfogar över nästan hälften av alla byns inkomster och lever i "överflöd".

Det är viktigt att påpeka att levnadsnivå är ett relativt begrepp. Med svenska utgångspunkter lever ingen i Thaiyur ens i "välfärd"; men om vi utgår från vad en fattig indier anser som drägligt, då lever många t o m i överflöd. En tänkt utjämnning av alla inkomster i Thaiyur skulle därför kunna lyfta alla över fattigdomsgränsen och ge de fattiga drägliga livsvillkor.

4) Alla data här är hämtade från våra egna studier. Se Djurfeldt-Lindberg 1975 a och b.

2. Födoämnestillgången

För hela Indien är den totala tillgången på spannmål och ärtväxter, enligt preliminära siffror för 1974, något mer än 550 g per vuxen och dag. 5) Kvantiteten har varit ganska konstant sedan början av femtitalet, men kvaliteten har försämrats, eftersom produktionen av spannmål ökat på bekostnad av baljväxterna. Om man till denna "grunddiet" på 550 g lägger små mängder av andra födoämnen, så skulle den genomsnittliga tillgången kunna ge en dräglig näringsstandard åt alla. Men vi måste räkna med snedfördelning, slöseri bland de rika, förluster i köpmännens och statens lager o s v. Därför är den fattiga majoriteten dömd till kalorimässig undernäring, och därmed, till en oundviklig brist på protein och andra näringsämnen.

3. Textilkonsumtion

Ett mått på den övriga levnadsnivån är konsumtionen av bomullstyg. Under den period som tidigare diskuterats, d v s från 1960/61 till 1968/69 sjönk bomullsproduktionen per capita från 15,2 meter till 14,9 meter, och åren därefter har försämringen varit drastisk, och produktionen har sjunkit till 13,3 meter 1973/74. 6)

4. Utvecklingen de senaste åren

De finns inga data för hur andelen av befolkningen under fattigdomslinjen förändrats under de senaste åren, men alla uppgifter pekar på en betydande ökning. Sedan 1968/69 har jordbruksproduktionen utvecklats mycket dåligt och priserna på mat och konsumtionsvaror rasat i höjden:

Tabell 1: Prisutveckling 1960/61 till 1974/75. 7)

Varugrupp:	Partihandelsindex år:		
	1960/61	1968/69	1974/75
Spannmål	102	201	401
Baljväxter	101	223	511
Alla varor	100	165	314

Det finns inga tecken som tyder på att inkomstutvecklingen för de fattigaste grupperna har hållit jämna steg med inflationen.

5) Government of India, Economic Survey 1974/75, citerad i IBRD, 1975, tab. 1. Vi har omvandlat de ursprungliga per capitasiffrorna (450 g) till siffror per vuxen person, som är mera meningsfulla ur näringsmässig synpunkt.

6) Anförde arbete

7) Reserve Bank of India, Report on Currency and Finance 1973/74, bulletiner och pressmeddelanden från Office of the Economic Advisor, citerade i IBRD 1975, tabell 6.11

5. Allmän kris som drabbar dom fattiga

Det finns många olika sätt att utvärdera de framsteg som görs i ett land. I Indien kan man peka på en stigande bruttonationalprodukt, en omfattande industrialisering, kraftig ökning av spannmålsproduktionen, utbyggnad av lägre och högre undervisning, vetenskaplig och teknisk forskning på hög nivå, o s v. Använder man däremot majoritetens levnadsnivå för att utvärdera framstegen måste man konstatera att utvecklingen stått stilla i Indien sedan självständigheten. Det som uppnåddes under 50-talet har upphävts under 60- och 70-talet: Det indiska folkets majoritet lever idag på samma eller på en lägre nivå än vid självständigheten 1947. "Utvecklingen" har inte gynnat befolkningens flertal och det är grunden till den djupa ekonomiska och politiska kris som Indien idag befinner sig i.

III GRUNDSTRUKTUREN I DET INDISKA SAMHÄLLET

Ett samhälles utveckling bestäms i stor utsträckning av lagbundenheter i dess struktur, och dessa bestämmer också de möjligheter som finns att politiskt styra utvecklingen. Krisen ska alltså inte i första hand ses som ett resultat av missriktade ambitioner eller misslyckade planer.

Låt oss därför skissera det indiska samhällets grundstruktur, och försöka använda den analysen för att förstå utvecklingspolitikens begränsade framgångar.

6. Den koloniala strukturen

I kolonialtidens Indien fick statsmakten sina inkomster framför allt genom beskattning av jordbruket. Engelsmännen införde de s k "Permanent Settlements" som reglerade ägoförhållandena och garanterade privat äganderätt till jorden. Detta gynnade främst de redan tidigare dominerande samhällsgrupperna. Skattesystemet baserade sig sedan på dessa "Permanent Settlements". Samtidigt stimulerade beskattningen varuproduktionen, bönderna tvingades sälja sin säd för att kunna betala skatten. En stor del av jordbruksprodukterna lämnade därmed byarna. Mot slutet av kolonialtiden tvingades engelsmännen till allians med de stora jordägarna för att bevara kolonialväldet. Detta medförde bl a en successiv reducering av jordskatten. 8)

7. Jordbrukets struktur vid självständigheten

Det självständiga Indien ärvde alltså en stor och mäktig grupp av jordägare, vars inkomster till mycket liten del beskattades. Deras makt tillät dem att hindra staten från att reformera ägoförhållandena. Den enda

8) Se t ex Habib 1975 och Barrington Moore 1971

jordreform som lyckades, var att avskaffa de rent feodala privilegier som de s k "zamindarerna" garanterats i "Permanent Settlements". De stora jordägarnas ställning har gjort det möjligt för dem att stoppa försöken att beskatta deras inkomster, som utgör en mycket stor andel av alla inkomster i jordbrukssektorn.

Tabell 2. Jordfördelning 1960/61 9)

Ägostorlek: (acres=0,4 ha)	Enheter		Areal	
	Antal (milj.)	Procent	Antal (milj. acres)	Procent
- 1,00	8,7	17	4,2	1
1,00 - 4,99	22,6	45	59,0	18
5,00 -14,99	14,1	28	115,0	35
15,00 -25,00	3,1	6	55,9	17
25,00 +	2,3	5	95,4	29
Totalt	50,8	101	329,5	100

Internationellt sett är detta ingen drastiskt sned fördelning, men den tillåter i alla fall de rikaste att tillägna sig en mycket stor del av produktionsresultatet. De fattiga medges inte ens existensminimum.

Jordfördelningens effekter på distributionsförhållandena kan illustreras med data från det tidigare nämnda Thaiyur. I denna by är jordfördelningen ungefär lika sned som det indiska genomsnittet. Den tillåter rikebönderna att direkt tillägna sig 38% av risskörden; godsägarna, d v s de som arrenderar ut sin jord, är proportionellt färre än i Indien som helhet och kan tillägna sig 12% av skörden i form av arrenden; ockrarerna, vars maktställning till stor del baserar sig på småböndernas utsatta läge (d v s deras jordknapphet), kan i form av räntor in natura tillägna sig 14% av skörden. Produktionsförhållandena gör alltså att 64%, av skörden nästan direkt lämnar böndernas förråd. En stor del av riset säljs sedan till städerna, som för sin försörjning alltså är beroende av den sneda jordfördelningen och av en halvsvältande bondebefolkning. Om bönderna kontrollerade produkten av sitt eget arbete, skulle mindre spannmål lämna byn och då till högre priser. 10)

9) National Sample Survey, 17th Round 1960/61, citerad i Chattopadhyay 1973, s. 6. Eftersom tabellen baseras på en urvalsundersökning, bör den inte betraktas som exakt.

10) Se Djurfeldt-Lindberg 1974

Den naturaprodukt som godsägarna, rikebönderna, och ockrarna tillägnar sig stannar alltså endast delvis i byn. Resten utväxlas på marknaden mot de industriprodukter, som efterfrågas just av denna landsbygds överklass.

8. Förutsättningar för jordbrukstillväxt

Antingen arrenderar de stora jordägarna ut sin jord till fattiga och jordlösa bönder eller odlar de den själva. Det är välkänt att arrende och speciellt s k "share-cropping" hämmar skördeutvecklingen, men i det indiska fallet verkar också storböndernas egen odling hämmande. De tekniska förbättringar som man försökt introducera har inte slagit särskilt väl ut ens bland de stora bönderna. De tillägnar sig ett levkvämt levebröd, t o m om de använder enbart traditionella jordbruksmetoder. Prisutvecklingen de senaste åren (jmf tabell 1), har givit storbönderna ökade inkomster utan att någon nämnvärd ökning av jordbruksproduktionen skett. Det finns ingenting som tvingar storbönderna att modernisera sin odling; det finns ingen priskonkurrens som driver stora men ineffektiva enheter att antingen höja sin produktion eller gå i konkurs. Med Gunnar Myrdals liknelse, kan man alltså säga att den marginella förbättring i metoder som skett på de stora gårdarna stimulerats av en morot snarare än av en käpp.

Medan storbönderna har möjligheter men saknar motiv är motsatsen fallet hos familjejordbrukarna. Den lilla gruppen mellanbönder och de många fattigbönderna har visserligen överskott på arbetskraft men de har svårt att få tillgång till de resurser som behövs för att utnyttja den. Bland fattigbönderna är de små jordlotterna det största hindret för ett fullt utnyttjande av arbetskraften; medan de jordlösa, lantarbetarna, definitionsmässigt är helt skilda från produktionsmedlen och därmed från alla möjligheter till självständig sysselsättning utöver den nuvarande. (Man brukar räkna med att de har anställning ca 170 dagar om året).

Man skulle kunna säga att de två viktigaste resurserna för en utökad jordbruksproduktion på detta sätt är åtskilda: Ledig arbetskraft och materiella resurser kontrolleras av olika samhällsgrupper. En utökad produktion kräver att mänskliga och materiella resurser förenas, men det har visat sig att produktionsförhållandena inte medger en sådan förening vilket förklarar den låga tillväxttakten i indiskt jordbruk.

9. Omfördelning - inte tillväxt

De stora jordägarnas ställning ger dem goda möjligheter att på olika sätt öka sina inkomster utan att samtidigt öka produktionen. Ocker är ett sätt: Den fattiges utsatta läge tvingar honom förr eller senare att ta lån för att överleva - för att köpa mat när det inte finns några arbetstillfällen, för att bygga ett nytt hus efter monsunen, för att gifta sig och bilda familj, eller för att begrava sina döda. Det desperata behovet att låna ger upphov till ett enormt högt ränteläge.

Låt oss belysa ockrets betydelse med siffror från det lilla Thaiyur: Där har det genomsnittliga hushållet en skuld på ca halva sin årsinkomst. Ränteläget är högt, men troligtvis under det indiska genomsnittet: Den vanligaste räntesatsen är 40-60% per år. Det innebär att folk vanligen betalar 15% av sina magra inkomster till ockrarna.

Med sådana räntor kan slutstationen bara bli - bankrutt. Ockret är en av de viktigaste orsakerna till att många småbönder drivs från sin jord. Enligt censusuppgifter har andelen jordlösa lantarbetare i arbetskraften stigit från ca 17% 1961 till 26% 1971.

Kommersiell spekulation är ett annat improduktivt sätt för de rika att höja sina inkomster. De stora prishöjningarna under de senaste åren är till stora delar ett resultat av att storbönderna och köpmännen ligger på sina lager och spekulerar i livsmedelsbrist. Regeringens misslyckade försök att nationalisera partihandeln med vete visar hur maktlös statsapparaten är i förhållandena till dessa manövrer. Efter en mycket kort tid tvingades man låta de privata köpmännen börja operera igen. Det misslyckade försöket att maximera räntan till 12% visar också på att staten är maktlös i förhållande till ocker- och köpmanskapitalet.

10. Stagnerande efterfrågan på industrivaror

Jordbrukets struktur ger mönstret för den industriella utvecklingen: Produktionen av masskonsumtionsvaror befinner sig i ständig kris, eftersom efterfrågan på sådana varor systematiskt undergrävs genom urholkning av folkflertalets inkomster.

I början av 50-talet använde de fattigaste 60 procenten av lantbefolkningen ca 40% av sina inkomster på industriprodukter; i mitten på 60-talet hade andelen sjunkit till 30%, 11) och trenden har säkerligen inte vänt.

11) Sau 1974 a

Tillsammans förklarar detta utvecklingen sedan 1960. Med detta år som bas var index för hela industriproduktionen 1972 199,4; index för konsumtionsvaruproduktionen var bara 168,2 medan index för kapitalvaror ("consumer durables") var 284,2. Den trånga marknaden har dessutom snabbt lett till en vikande tillväxttakt i flera industrier (t ex "air-conditioners") och till uppkomsten av överkapacitet. 12) Denna efterfrågekris måste vara en av de viktigaste orsakerna till industrins sjunkande tillväxttakt: 1960-65 steg produktionen med 6% årligen inom industrin, medan takten sjönk till 4,5% 1966-72. 13) Krisen går inte oväntat ut över industriarbetarna, vars reallöner sjunkit under 60-talet. 14) Kapitalägarna har drabbats i samma utsträckning eftersom vinstandelen utvecklats bättre än löneandelen. 15)

11. Statens inkomster

Jordskatten är låg och de stora jordägarnas inkomster beskattas knappast alls. Det innebär att staten går miste om en mycket stor del av det överskott som genereras i den indiska ekonomin. Eftersom man inte kan mjölka kossorna tvingas man mjölka getterna. De magra inkomstkällorna är framför allt indirekta skatter, vilka utgör 80-90% av skatteintäkterna, medan inkomst- och vinstbeskattning står för resten. 16)

De indirekta skatterna är acciser, tullar och försäljningsskatter. De senare är typiskt nog nästan lika höga på masskonsumtionsvaror (fotogen, tobak, matfett, textilier, etc) som på lyxprodukter. De fattiga tvingas alltså att proportionellt sett betala stora delar av dessa skatter, trots att deras inkomster knappast lämnar några marginaler att beskatta. 17) Något utrymme för skattehöjningar på detta område finns knappast. Denna analys kan troligen tillämpas också på andra indirekta skatter. 18)

Skattestrukturen bestäms av hela samhällsstrukturen. Det stöder tesen, att det inte är Indiens fattigdom utan den indiska statsapparatus oförmåga att mobilisera landets resurser som tvingar den att finansiera utvecklingsplanerna genom underskottsfinansiering (ytterligare ett sätt att beskatta de fattiga) och genom utländska lån och bistånd.

IV UTVECKLINGSPOLITIKEN

Staten har tagit på sig huvudansvaret för att leda och stimulera produktionsutvecklingen, men den kontrollerar som vi sett endast en liten del av de finansiella resurser som potentiellt skulle kunna användas för detta ändamål. Dessutom saknar staten kontroll över andra viktiga betingelser för utveckling.

-
- 12) Bagchi 1975
 - 13) Members of the Economic Research Unit 1975
 - 14) Sau 1973, s. 1500 n.
 - 15) Basu 1974, och Eapen 1975
 - 16) Reserve Bank of India, Reports of Currency and Finance citerat i IBRD, 1972, tabell 5.4
 - 17) Sau, 1974 a
 - 18) Bettelheim 1968, s. 365

12. Byutveckling och jordreformer

Förutom en stor satsning på den tunga industrin som var avsedd att lägga basen för den industriella utvecklingen satsade man efter självständigheten framför allt på jordreformer och på byutveckling ("community development"). Jordreformer är ett sätt att förena de utvecklingsresurser som vi konstaterat vara åtskilda. Genom att förse jordlösa och småbönder med jord kan deras arbetskraft bättre utnyttjas i produktionen. Maktförhållandena i Indien omöjliggjorde dock radikala förändringar av ägostrukturen. De jordreformsprogram som antogs hade ganska blygsamma ambitioner, men inte ens dessa kunde förverkligas. Det är tveksamt om de överhuvudtaget haft någon effekt på ägostrukturen. 19) Denna erfarenhet visar att statsapparaten inte haft någon makt över produktionsförhållandena.

Byutvecklingen var ett annat sätt att försöka förena vad som var åtskilt. Denna utvecklingsstrategi arbetar med byn som en kollektiv enhet och strävar efter att stimulera en självgenererande tillväxtprocess genom att mobilisera lokalsamhällets resurser, antingen direkt, genom frivilliga arbetsinsatser, eller indirekt, i form av pengar. Programmet misslyckades dock till största delen. Lantarbetare och småbönder blev ovilliga att bidra med frivilligt arbete när de såg hur dom rika, som anser sig för fina för manuellt arbete, skickade betalda ersättare. De frågade sig naturligtvis varför de skulle arbeta gratis när andra fick betalt. Dessutom var de ovilliga att bidra till projekt som inte var helt allmännyttiga, t ex bevakningsanläggningar som främst gynnar de rika bönderna, vägar som bara är till nytta för dem som äger fortskaffningsmedel, etc. På det sättet tvingades byutvecklingsprogrammet snart ge upp alla ambitioner att mobilisera den kanske viktigaste resursen i jordbrukssektorn, nämligen det oanvända arbetet. Det visade sig också svårt att mobilisera lokalt kapital. De rika ville inte ge mer i pengar än de fattiga och ännu mindre ensamma finansiera utvecklingen och gränsen sattes därför av vad de senare kunde bidra med. I praktiken kom därför programmet att finansieras av regeringen, och gränserna för vad som uppnåddes sattes av dess finansiella resurser. Resultaten inskränkte sig i stort till en förbättring av den fysiska infrastrukturen, d v s byggandet av skolor, vägar etc. 20)

19) Se t ex Chattopadhyay, aa

20) Se Djurfeldt-Lindberg 1969, Bettelheim, aa s. 208 ff. och U-litt: Resultatvärderingar nr 1, 1973.

13. Den gröna revolutionen

Oförmögen att förändra produktionsförhållandena och att mobilisera de viktiga utvecklingsresurser som kontrolleras lokalt tvingas staten till följande strategi: Dess magra resurser måste pumpas in i lokalsamhället på strategiska punkter, för att en liten insats ska få maximal "utvecklingseffekt". Det finns mängder av teorier om vilka knappa faktorer som på detta sätt ska tillföras utifrån: kapital, tekniskt kunnande, innovationer, utbildning, anställningstillfällen, etc. Det som haft störst praktiskt betydelse i indisk utvecklingspolitik är dels den gröna revolutionen, dels familjeplaneringen.

Medan byutvecklingen ganska idealistiskt bortsåg från de intresse- och klassmotsättningar som finns i jordbrukssektorn, så erkänns de faktiska makt- och ägoförhållandena i den gröna revolutionens strategi. I början av 60-talet stod det klart att byutvecklingen hade nått de resultat som var möjliga, men inte lyckats stimulera jordbruksproduktionen. De dåliga skördeåren i mitten på 60-talet accentuerade misslyckandet.

Den nya strategin innebär en medveten satsning på de stora bönderna, dels genom att garantera ett högt inköpspris på vete och ris och dels genom direkt stöd till produktionen. Nästan hela utvecklingsadministrationen inriktades på att förse storbönderna med krediter, teknisk rådgivning, nya högavkastande utsäden och konstgödning, etc. Detta dubbla grepp skulle stimulera dem till att höja sin avkastning.

Så här i efterhand kan man fråga sig om det innebär en stimulans till ökad produktion eller till motsatsen att ge bönderna bättre betalt för vad de producerar. Det verkar nästan som om det senare var fallet, eftersom jordbruksproduktionen sedan 1965 utvecklats sämre än tidigare:

"Det måste upprepas att trots allt tal om den 'gröna revolutionen' så har tillväxttakten i jordbrukets utveckling visat en markant nedåtgående trend under den period som täcks av den s k 'gröna revolutionen'. Om man försöker förutsäga produktionsutvecklingen efter 1964/65 med hjälp av en semi-logaritmisk tidsserie för perioden 1947/48 till 1964/65, så ligger den faktiska produktionen efter detta år genomgående under den förväntade nivån. Detsamma gäller för enbart spannmål, om man undantar det goda året 1970/71. Man får samma resultat om man väljer andra perioder och andra statistiska metoder". 21)

21) Members of the Economic Research Unit 1975

Med vår tidigare liknelse skulle man kanske kunna säga att den gröna revolutionen var en stor morot, men den hölls inte framför storbönderna, utan stoppades i munnen på dem. De enda resultaten av satsningen var dels stora prishöjningar på livsmedel, (via prissubventioneringen) 22) dels en distribution av stora penningmängder till storbönderna. Dessa pengar kom dock inte till enbart produktiv användning. Pengarna torde dels ha stimulerat efterfrågan på lyxprodukter, men kan till stor del ha fungerat som ocker- och köpmanskapital och kan på det sättet ytterligare ha bidragit till utarmningen av folkflertalet. Ett exempel på hur pengarna runnit ut i sanden är det s k "rabi crash programme" 1973, då 1,5 miljarder rupees satsades på produktionen av vintervete, och där det till slut från officiellt håll medgavs att satsningen inte alls påverkat utbytet. 23) 24)

14. Familjeplanering

Trots stora ansträngningar har familjeplaneringen knappast alls förändrat befolkningens tillväxttakt; från 1968 till 1972 har födelsetalet gått ned från 39,0 till 38,4 på landsbygden och något mera i städerna. 25) Det kan jämföras med en planerad sänkning från 39,0 till 32,0 under 4:e femårsplanen. På forskningens nuvarande nivå kan man betvivla om detta blygsamma resultat överhuvudtaget åstadkommit av familjeplaneringen, eller om andra processer ligger under (t ex en höjning av giftermålsåldern). 26) Hur som helst har andra faktorer motverkat minskningen i födelsetalet, så att folkökningen förblivit i det närmaste konstant under samma period.

Erfarenheterna tyder på att det under nuvarande förhållanden inte finns några möjligheter att reglera befolkningens tillväxttakt med hjälp av familjeplanering: 27) Den indiska samhällsstrukturen tycks ha sin egen befolkningslag, där reproduktionsbeteendet bestäms av de osäkra ekonomiska och sociala villkor som folkflertalet lever under.

22) Krishnaji 1973

23) Se ledare i Economic and Political Weekly nr. 23 och 24, 1973

24) Dessa kortfattade slutsatser om den gröna revolutionen stämmer väl med auktoritativa utvärderingar. Se Frankel 1971 och Griffin 1974

25) Office of the Registrar General, Vital Statistics Division, citerat i IBRD 1975, tabell 1.2

26) Mamdani 1972

27) Därmed är det onödigt att åter gå in på debatten om behovet av familjeplanering, dess ev. bidrag till den ekonomiska utvecklingen och dess politiska betydelse. Se vårt eget och andra bidrag i Bondestam (red.) 1974

15. Industriell och politisk utveckling

Trots stora satsningar i form av importskydd, statliga investeringar i sektorer som inte är attraktiva för privat kapital, skattemässig stimulans, etc har den industriella utvecklingen stagnerat. Den viktigaste orsaken är redan nämnd: Jordbrukssektorn kan på grund av sin struktur inte förse industrin med en växande inhemsk marknad, och under sådana omständigheter kan inte industrin expandera. Industriutvecklingen är följaktligen låst av produktionsförhållandena i jordbruket. Men samtidigt är dessa en förutsättning för de höga vinsterna inom industrin. Den sneda ägofördelningen är nödvändig för städernas livsmedelsförsörjning och för att hålla industrins lönekostnader på en rimlig nivå. Det är en uppenbar motsättning här: Å ena sidan är produktionsförhållandena i jordbruket nödvändiga för industrins vinstnivå, å andra sidan klavbinder de dess expansionsmöjligheter.

Många vill se den politiska utvecklingen i Indien under 1974/75 som ett försök från den nationella borgerligheten att frigöra sig från beroendet av de stora jordägarna. Indira Gandhis 21-punktsprogram stöder en sådan tolkning: Å ena sidan utlovas stöd till industrin, sänkning av inkomstskatterna, etc. Å andra sidan nya jordreformer, minimilöner för lantarbetare, kamp mot ockrarna etc. Men den som studerat Indien länge har sina dubier: Det är tydligt att statsmakten inte kontrollerar produktionsförhållandena i jordbruket, och det är inte troligt att en förändring av maktförhållandena i huvudstaden kan ge den "mjuka staten" tillräcklig kraft att underminera de stora jordägarnas makt. Ett försök till "regimskifte" på landsbygden skulle med största sannolikhet i stället medföra ett regimskifte i städerna. Därför kan man gissa att Indira Gandhis radikala program kommer att röna samma öde som liknande program i Kongresspartiets historia. Radikalismen kommer att stanna på papperet.

V SLUTORD

Från självständigheten fram till 1973 har Indien mottagit ca 125 miljarder rupees i bistånd, som komplement till sin egen, många gånger större, budget. Men det indiska folket har idag ungefär samma eller t o m sämre levnadsstandard än för 30 år sedan. Vid självständigheten var det indiska folket fattigt men skuldfritt, idag närmar sig den samlade utlandsskulden halva nationalinkomsten. 28)

28) Sau 1974 b

Det är svårt att beteckna detta som annat än ett misslyckande. Men det beror inte i första hand på politiska misstag, okunskap och felinformation. Det beror på krafter som statsmakten inte behärskar, utan tvärtom behärskas av, nämligen de produktions- och maktförhållanden som kolonialmakten efterlämnade, och som det "självständiga" Indien inte har förmått frigöra sig från. Därför utsätts det indiska folket idag för utplundring snarare än för utveckling.

Litteraturförteckning

Bagchi, A.K.: "Some Characteristics of Industrial Growth in India." Economic and Political Weekly, vol 10 (1975): 5-7 (Annual number), ss 157-164

Bardhan, Pranab K.: "On the Incidence of Poverty in Rural India of the Sixties." Economic and Political Weekly, vol 8 (1973):4-6, ss. 245-254

Barrington-Moore, Jr.: Demokrati och Diktatur. Rabén och Sjögren, Stockholm 1971

Basu, Sreelekha: "Share of Labour in Manufacturing Industries". Economic and Political Weekly, vol 9 (1974):28, ss. 1109-1111

Bettelheim, Charles: India Independent. Monthly Review Press, New York 1968

Bistandsprogram för Indien 1975/76. SIDA. Fastställt av styrelsen 1975 04 11

Bondestam, Lars: Mera Folk. Miljöförlaget, Uppsala 1974

Chattopadhyay, Suhas: "On the Class Nature of Land Reform in India." Social Scientist, vol 2 (1973); 16, ss. 3-24

Dandekar, V.M. och Rath, Nilakantha: "Poverty in India - I. Dimensions and Trends". Economic and Political Weekly, vol 6 (1971):1, ss. 25-48

Djurfeldt, Göran och Lindberg, Staffan: "Bistånd och jämlikhet: Erfarenheter från byutvecklingsprogrammen; i U-hjälp i utveckling? antologi utgiven av Wahlström och Widstrand i samarbete med SIDA, Stockholm 1969, ss. 36-45

Djurfeldt, Göran och Lindberg, Staffan: "Kring jordbrukets politiska ekonomi i en tamilska by." Nordisk Tidskrift för Politisk Ekonomi, nr 1, 1974, ss. 54-77

Djurfeldt, Göran och Lindberg, Staffan: Pills against Poverty. A study of the introduction of Western medicine in a Tamil village. Kommer att utges 1975. (a)

Djurfeldt, Göran och Lindberg, Staffan: Behind Poverty. The social formation in a Tamil Village. Kommer att utges 1975. (b)

Eapen, Jacob: "Note: 1974-75 Budget - Pauperizing the Poor." Social Scientist, vol 2 (1974): 8, ss. 56-63

Economic Survey 1974/75, Government of India Press 1975

Frankel, Francine R.: India's Green Revolution: Economic Gains and Political Costs. Princeton University Press, Princeton N.J. 1971

Griffin, Keith: The Political Economy of Agrarian Change, London 1974

Habib, Irfan: "Colonization of the Indian Economy". Social Scientist, vol 3 (1975): 8, ss. 23-53

IBRD, Economic Situation and Prospects of India, 172 och 1975, (ej off.)

Jonsson, Urban: "Indiens livsmedelsproblem - svält eller felnäring". Arbetspapper till Indiensymposium den 6-8 juni, 1975, avdelningen för Freds- och Konfliktsforskning, Göteborg 1975.

Krishnaji, N.: "Wheat Price Movements, An Analysis." Economic and Political Weekly, vol 8 (1973); 26, ss. 42-53

Ljunggren, Börje and Markensten, Klas: Indien. SIDA Landanalys 6. Stockholm 1973

Mamdani, Mahmood: The Myth of Population Control: Family, Caste and Class in an Indian Village. Monthly Review Press, New York och London 1972

Members of the Economic Research Unit, Indian Statistical Institute: "Structural Causes of the Economic Crises". Economic and Political Weekly, vol 10 (1975): 3, ss. 83-86

Sau, Ranjit: "Growth and Fluctuation in the Indian Economy." Economic and Political Weekly, vol 8 (1973), 31-33 (special number), ss. 1489-1500

Sau, Ranjit: "Some Aspect of Intersectoral Resource Flow." Economic and Political Weekly, vol 9 (1974): 32-34 (special number), ss. 1277-1284. (a)

Sau, Ranjit: "Distant Thunder Breaks over India." Economic and Political Weekly, vol 9 (1974): 45-46, ss. 1922. (b)

Sukhatme, P.V.: "Incidence of Protein deficiency in relation to different diets in India." British Journal of Nutrition, vol 24 (June 1970), ss. 477-487

U-litt: Resultatvärderingar, Referat av studier och rapporter, nr 1, 1973 SIDA.

Nedan följer en förteckning över resultatvärderingsstudier utgivna i serien "Meddelande från Utredningsbyrån"

- 1) Sammanfattning av en studie över genomförande och kontroll av ett decentraliserat program för hälso-centraler på landsbygden i Tanzania. Förf.: William P. Mayer (1974 08 02)
- 2) Sammanfattning av 1974 års utvärderingsrapport om CADU och EPID i Etiopien. Förf.: Dagnachew Yirgou et al. (1974 08 30)
- 3-5) Vattenförsörjning i Östafrika - Tre vetenskapliga studier i sammandrag (1974 09 15)
 - 3) Preliminary Results of an Impact of Rural Water Supply Schemes Built by Self-help. Förf.: G. Tschannerl och M. Mumwahuzi, Dar es Salaam
 - 4) Evaluation of the Development Impact of Rural Water Supply Projects in East African Villages Förf.: Dennis Warner
 - 5) Impact and Economics of Community Water Supply. A Study of Rural Water Investment in Kenya. Förf.: I.D. Carruthers
- 6) Personalbistånd i Tanzania. Effektivitet och utländsk personal inom det tanzaniska vattenförsörjningsprogrammet. Förf.: Göran Hydén, Pius H. Mallya, Ngasamiaku Mtalo och Habib J. Nyundo (1974 10 30)
- 7) Bönderna i Mpiji-dalen. Kibaha Farmers' Training Centre. Tanzanias Kustregion 1965-68. Förf.: Anita Francke (1974 11 14)
- 8) Sammanfattning av en preliminär rapport om Mtu ni Afya, masshälsokampanjen i Tanzania. Förf.: Budd L. Hall och C. Zikambona (1974 12 02)
- 9) Finansiering av småindustriutveckling. Forskningsprojekt utfört av Världsbanken i samarbete med SIDA (1975 01 22). Förf.: D Kochav, H Bohlin, K DiTullio, I Roostal, N Wahl
- 10) Landsbygdsutveckling i Bangladesh, kommenterad sammanfattning av aktuella skrifter och utredningar. Förf.: Bo Kage Carlson (1975 02 28)

- 11) Aktionsevaluering - en alternativ evalueringsmetod inom småindustriprogrammet i Kenya. Förf.: Hans Kristensen, Institutet för Utvecklingsforskning i Köpenhamn (1975 03 04)
- 12) Konflikter inom landsbygdsutvecklingen i Etiopien - sammanfattning av Ethiopia Political Contradiotion in Agricultural Development. Förf.: Michael Ståhl, 1974 (1975 03 04)
- 13) Tanzanias bank för landsbygdsutveckling - en nordisk utvärdering i sammanfattning, november 1974. (1975 03 04). Förf.: K E Svendsen, H Westman, R Sörum, L Wohlgemuth
- 14) Arbetsintensiva metoder inom vägbyggnadsverksamhet. Sammanfattning av forskningsprojektet "Study of the substitution of labour and equipment in civil construction" utfört inom Världsbanken (1974 04 05)
- 15) När elektriciteten kom till byn - sammanfattning av en studie om landsbygdselektrifiering i Kenya. Förf.: Anders Hjort. ("Socio-economic effects of rural electrification in Kenya" - Department of Social Anthropology, University of Stockholm, 1974) (1975 06 15)
- 16) Vart tar alla studenter vägen? - sammanfattning av en studie rörande zambiska sekundärskoleelevers arbetsmarknadssituation efter avslutad utbildning. Tracer Project Group, University of Lusaka, Zambia
- 17) En sammanfattning av Tanzanias utvecklingspolitik - mål och resultat 1967-74. Förf.: Reginald Green (1975 07 24)
- 18) En sammanfattning av WHAT NOW För en alternativ utveckling. (1975 08 04), Dag Hammarsköldfonden, Uppsala 1975.
- 19) Den växande fattigdomen i Indien - skiss till en analys av Indiens utvecklingspolitik. (1975 08 28) Förf.: Göran Djurfeldt och Staffan Lindberg